Ára: 200 FORINT

74. évf. 1. szám 2019. január 15.
Svát 9. 5779.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

FÁK ÚJÉVE: TU BISVÁT

A zsidók őseik földjén, Erec Jiszráélben ilyenkor, többnyire a polgári újév első hónapjában, tu bisvát napján fákat ültetnek, fákat ültetnek a jövőnek, bízva abban, hogy megnőnek, felnőnek azok, és hasznára lesznek majdan ültetőiknek, mindenkinek, és a következő generációknak is, nem csak 1-2 hétig...

Svát hónap tizenötödike, azaz tu bisvát a fák újéve a Misna által felsorolt újévek listájában. A fa újéve, születésének napja, mert e naptól kellett számítani a Tóra előírása szerint a gyümölcsöt termő fa tizedével kapcsolatos előírásokat. Bölcseink szerint e napon dől el a fák sorsa, hogy melyik fa fog fejlődni és gyümölcsöt hozni, melyik sorvad el, melyiket tépi majd ki a vihar.

Nevezik még a fák ünnepének is e napot, mert Izrael földjén ebben az időszakban kezdődik a fák rügyezése, majd némelyiknek (pl. mandulafa) a virágzása is. A fák „téli álmuk” után új életre kelnek, ez újjászületésük napja. Miként e nap a modern Izrael Állam parlamentjének, a Kneszetnek is a születésnapja, hiszen 1949-ben tu bisvát napján kezdődött meg az országgyűlési munka a régi-új államban.

Ismert még az ültetés ünnepe elnevezés is, hiszen e napon fákat ültetnek Erec Jiszráélben. E szimpatikus szokást Zeév Jávec rabbi, író és tanító kezdte el, mikor a Zihron Jáákov mosávban 1892-ben először ültetett fákat tanítványaival e napon, majd 1908-tól az izraeli Pedagógusok Szövetsége is felkarolta a kezdeményezést, és attól fogva gyakorlat lett, hogy fákat ültetnek e napon az iskolások. A Keren Kájemet Lejiszráél (Zsidó Nemzeti Alap) egyik tevékenysége nyomán már nemcsak az iskolások ültetnek e napon fákat, hanem az ország lakóinak nagy része is.

A nap szokásai, hagyományai a fák, a természet tiszteletét, az Izrael földje iránti ragaszkodást és szeretetet fejezik ki. Szokás fogyasztani a hétféle terményből, mellyel a Tóra Izrael földjét jellemzi. E hétféle termény: búza, árpa, szőlő, füge, gránátalma, olajbogyó és méz (datolya). Vannak oly közösségek, ahol tizenötféle gyümölcsöt fogyasztanak, utalásul a hónap tizenötödik napjára. A tizenötös számhoz kapcsolódva sok közösségben ekkor is elmondják a Lépcsők énekét (Sir hámáálot).

Újabb keletű szokás a kabbala művelőinek kezdeményezésére – Cfát városából a 16. századtól kiindulóan – egy meghatározott rend (széder) szerint, a peszáhi hágádához hasonló forgatókönyv segítségével, történetek, dalok és négy pohár bor kíséretében megemlékezni a fákról, a természet gyönyörűségeiről, az Örökkévaló csodáiról. E szertartás, melyet tu bisvát szédernek neveznek, Izraelben közismertebb, de lassan Magyarországon is teret nyer.

A tu bisvát széderen a különböző fajtájú gyümölcsöknek más-más spirituális jelentőséget tulajdonítanak, és azokat az alábbi sorrendben fogyasztják el:

1. Először olyan gyümölcsöket és/vagy magvakat, amelyeknek külső héjuk kemény és/vagy nem ehető, belsejük viszont ehető és finom. Ezek képviselik a legmagasabb szintet, pl. mandula, dió, pisztácia, narancs.

2. Gyümölcsök és magvak, amelyek kívül puhák és ehetőek, belső részük viszont kemény. Ezek képviselik a második szintet, pl. datolya, olajbogyó.

3. A harmadik szint az olyan gyümölcsöké, amelyeket teljes egészében el lehet fogyasztani, pl. füge.

A gyümölcsök és/vagy magvak elfogyasztásának sorrendje ekként azt jelzi, hogy eljuthatunk a külső valóságtól a különböző szinteken át a legbelső, a negyedik, az „éteri” szintre. A kabbala tanítása szerint ha a gyümölcsöket és/vagy magvakat ebben a sorrendben fogyasztja el az ember, akkor kapcsolatba kerülhet az „élet fájával” az Édenkertben, ahová az első emberpárt teremtette Isten. Miért is fontos dolog ez? Ugyanis amikor az Örökkévaló megteremtette az embert, csupán egy utasítást, parancsot adott neki, amely történetesen egy fával volt kapcsolatos: a „jó és rossz tudásának fájáról” nem szabad ennie. Az Édenkertben az ember a fák gyümölcsével táplálkozott, csak az onnét történt kiűzetés után, Noét követően ehetett állati eredetű táplálékot, a vér szigorú tilalma mellett. Az első emberpár hozott egy rossz döntést, ugyanis nem az „élet fájáról” kívánt enni, hanem a tiltott fáról, a „jó és rossz tudásának fájáról”. Amikor ettek a fáról, elválaszttattak az „élet fájától” és kiűzettettek az Édenkertből.

A fák – egy szép magyarázat szerint – olyanok, mint egy zsidó ember, ugyanis a fa három fő részből áll: gyökér, törzs és a termés. Mindhármójuknak megvan a maguk külön-külön feladata. A gyökér teszi lehetővé, hogy a növény megkapja a földből az éltető anyagokat, és kapaszkodóul szolgál. A törzs a tulajdonképpeni fa, amelyen a növekedés és fejlődés láthatóan követhető. A fa azonban csak akkor válik igazi fává, ha termést hoz, amelyben nemzedékről nemzedékre a maga fajtájának, újjászületésének a magva rejtőzik. Egy zsidó ember esetében a gyökér hasonló a hithez, amely folyamatosan ellátja szellemi táplálékkal. A törzs olyan, mint a Tóra és a belőle származó parancsok, amelyek idővel egyre nagyobb helyet foglalnak el, ahogyan a fa törzse és lombozata is egyre növekszik, terebélyesedik. A termés pedig az ember jó cselekedetei, tettei, amelyek másoknak is hasznára válnak, és hasonló jó cselekedetek magvát hordják magukban. Tehát a zsidó ember gyökere, amely élete eredetéhez köti őt, az egy Istenben való hit. A növekedés, a fejlődés a jótettek, a Tóra és a belőle származó parancsok betartása által válik láthatóvá. A beteljesedést a termés létrehozása eredményezi, azaz a többiek javának szolgálata, az örökség fenntartása.

A fákhoz hasonlóan az embernek is kell hogy legyen törzse, vagyis gerince. Kell hogy legyenek gyökerei, mert ezek hiányában nem állhat meg. Az ember gyümölcsei a jó cselekedetek, árnyéka pedig a másoknak nyújtott támogatás, segítség.

Jesájá próféta egyik jövendölésében is fontos szerepet kap a fa: „...mert mint a fáké, oly hosszú lesz népem élete...” Míhá prófétánál pedig a Messiás országáról szóló látomásában egyenesen az örök békét testesítik meg a fák: „És sok népek között ítéletet tészen és megfedd erős nemzeteket nagy messze földig és fegyvereiket kapákká kovácsolják, dárdáikat pedig sarlókká és nép népre fegyvert nem emel és hadakozást többé nem tanulnak. Ki-ki nyugszik az ő szőlője és fügefája alatt és senki meg nem rettenti őket...”

Oláh János
ORZSE, tanszékvezető egyetemi tanár

Édes kegyelet *(Cikkünk a 3. oldalon)*

MEGHÍVÓ

A Budapesti Zsidó Hitközség a budapesti gettó felszabadításának 74. évfordulója alkalmából

megemlékezést tart

2019. január 18-án (péntek)
10 órakor
a Dohány utcai zsinagógában

Beszédet mondanak:
Ács Tamás,
a Budapesti Zsidó Hitközség elnöke
Takács Szabolcs,
a Miniszterelnökség államtitkára
és
Kardos Péter főrabbi

Énekel: Zucker Immánuel főkántor
Közreműködik:
Dobszay Péter orgonaművész és a Dohány utcai zsinagóga kórusa

A kegyeletes megemlékezésre tisztelettel meghívjuk.

Ács Tamás elnök
dr. Kunos Péter ügyvezető igazgató

Felhívjuk férfi résztvevőink figyelmét, hogy a megemlékezésen fejfedő viselése szükséges.

9 770133 350099 19001

Tavaly is volt chanukka! (Idén is lesz!)

(Folytatás)

Zalaegerszeg

A Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben (volt zsinagóga) ez évben is megajándékoztuk chanukka alkalmából Zalaegerszeg polgárait.

Az est fővédnökei *Heisler András,* a Mazsihisz elnöke és *Balaicz Zoltán* polgármester voltak.

Nagy igyekezettel készültünk a rendezvényre. Nem a megszokott séma szerint kívántunk a vendégek elé állni. Egy dolog azonban mindig állandó. Szólnunk kell az ünnep eredetéről, a gyertyagyújtás szokásáról, hiszen olyan résztvevők is érkeznek, akik számára mindez ismeretlen.

Mindig jó látni a csodálkozó, érdeklődő tekinteteket.

Siklósi Vilmos, a hitközség elnöke üdvözölte a megjelenteket, majd *Róna László,* a kaposvári közösség világi vezetője kézbe fogta a szolgagyertyát, és lángra lobbantotta az első napi gyertyát. A szokásos áldások sem maradtak el.

Az ünnepi fények mellett Róna László a Mazsihisz elnökét, Heisler Andrást képviselte köszöntőjében. Hallhattunk a csodáról, a történelmi háttérről és arról, hogy mit is jelent számunkra ma a chanukka.

Vadvári Tibor alpolgármester kiemelte, milyen fontos a város életében a zsidó hitközség és az, amit képviselünk. Közösségünk közreműködése nélkül sokkal szegényebb lenne Zalaegerszeg kultúrája.

Amikor néhány perc múlva színpadra lépett a Haverim zenekar, még senki nem tudta, milyen fergeteges este elé nézünk. Elvarázsolt bennünket *Klein Judit* a hangjával, *Neumark Zoltán* virtuóz zongorázásával, *Nagy Péter* a klarinétszólójával, *Fehér Ernő* a játékával a nagybőgőn, *Mezei Gábor* a tangóharmonika hangjával és *Zsoldos Gábor* a dobszólóval, valamint az éneklő fűrész mesteri megszólaltatásával. A hangulat egyre forróbb lett. Tapsoltunk, énekeltünk, úgy éreztük, mintha mi is a Haverim zenekarhoz tartoznánk. Nem tudtuk kivonni magunkat a muzsika és az ének hatása alól egy pillanatra sem. Izzott a levegő. Vidám és kipirult arcokat láthattunk mindenütt a nézőtéren. Sajnos ez a csoda sem tarthatott örökké. A hálás közönség tapsviharral köszönte meg a művészek játékát.

Miután lecsendesült a nézőtér, meghívtunk mindenkit a karzatra fánkkóstolóra és egy kis beszélgetésre.

Tudjuk, hogy ez az este még sokáig emlékezetes marad. Hiszen a vendégek jól érezték magukat, mi pedig ajándékot adhattunk, úgy, ahogyan ilyenkor, chanukka idején szokásos.

Virágh Judit

Debrecen

Chanukka fényei ragyogták be a hetünket. Kiszlév 24-én gyújtottuk meg a bét hámidrásban az első lángot közösen, majd a többit minden este a hagyományos imák és dallamok mellett.

Az utolsó gyertya meggyújtása a Pásti utcai ortodox zsinagógában idén is emlékezetes volt. A teljesen megtöltött autentikus térben barátaink és a környező közösségek tagjai is velünk ünnepeltek.

A gyülekező közönség a Queen együttes ismert dalaira komponált chanukkai zenés moziból nézhetett bejátszásokat, amíg a férfiak a bét hámidrásban minchát imádkoztak. Érdekesség, hogy a filmet a debreceni származású, Amerikában élő Lefkovits Zoli juttatta el hozzánk, akinek az unokája is énekel az a cappella kórusban a klipen. Ezt a műsort idén élőben is megcsodálta a közönség a Fehér Házban rendezett chanukkai partin.

A gyertyagyújtásra a holokauszttúlélők és a Nőegylet aktív tagjait kérték fel. *Éliás Viktor* kántor és Zs-faktor kórusunk szólaltatta meg az ismert dallamokat, *Grósz Zsuzsa* zongorakíséretével. A közönséget is ő, a DZSH alelnöke köszöntötte, majd részletesen ismertette a történelmi hátteret, a nyolc napon át égő mécses csodáját és a chanukkai szokásokat.

A sátoros ünnepi programon már kiderült, hogy a közönség szeret játszani, és közben tanulni. Ezt a szórakozási módszert folytattuk.

A közönség öt csapatban (Makabeus, Haorim, Latkez, Juda Makkabi, Makkabeus) mérette meg magát három feladatcsoporttal: chanukkai totó, híres zsidók ismert találmányai. A harmadik egy kreatív feladat volt, jiddis szavakból kellett az ünnephez kapcsolódó humoros történetet megfogalmazni. A totó kitöltése nem volt nehéz azoknak, akik a köszöntő szavaira alaposan figyeltek. A csapatok ügyesen felosztották egymás között a feladatokat. Érez-

(Folytatás a 3. oldalon)

MAZSIHISZ
a változó világra nyitott zsidóság

Tavaly történt...

Tények és rágalmak

Az utóbbi hetekben az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) vezetői a magyar és az izraeli médiát tudatosan dezinformálják, rágalmakat, hazugságokat terjesztenek. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) vezetősége ezzel kapcsolatosan az alábbi közleményt adja ki:

A Mazsihisz a következő évben nem az alaptalan rágalmakra és nem a rágalmazókra, hanem a közösség építésére kíván koncentrálni. 2019-et a Közösség Évének hirdetjük meg.

A Mazsihisz májusi tisztségviselői választása a demokrácia ünnepe, a Maccabi Európai Játékok megrendezése az egész magyar zsidó közösség büszkesége, a Rumbach utcai épület megnyitása pedig a zsidó–nem zsidó együttélés bemutatásának megújuló helyszíne lesz.

A Mazsihisz a jövőben e mérföldkövek mentén kíván dolgozni a kontraproduktív viták helyett. A hazugságok és hamis állítások ellen azonban továbbra is határozottan fel fog lépni.

A „változó világra nyitott zsidóság” további fejlődés előtt áll. A Közösség Évében a Mazsihisz még inkább közösségközpontúvá kíván válni, egyre inkább a teljes magyar zsidóságot kívánja szolgálni.

A Mazsihisz vezetősége

Szomorú, de Köves Slomó vezető rabbi folyamatosan nem mond igazat

Érthetetlen, miért gondolja, hogy az izraeli médiumokban úgysem számítanak a tények, és hogy kívüle senki nem ért ivritül. Érthetetlen, miért nézi le annyira Izrael polgárait meg a magyar zsidókat, hogy azt hiszi, nekik bármit füllenthet. Érthetetlen, miért csinál ilyet egy jámbor rabbi egyáltalán.

Köves Slomó mostanában nem a nagyvonalúságával igyekszik kitűnni. Nagy haknikörutat indított az izraeli médiában, hogy a Mazsihiszt új terepen szidalmazhassa. Idáig semmi gond, van, akinek az építő munka okoz örömet, és van, aki rabbiként ennek ellenkezőjében látja kiteljesedésének útját. Jól elleszünk kettecskén, ha mi dolgozunk, ő meg szidalmaz bennünket, csak azt szeretnénk kérni, hogy a hantázást legyen szíves abbahagyni.

A minap egy izraeli rádióadás vendége volt Köves vezető rabbi, és ismét nem tudott ellenállni a hamukázás csábításának. Mihelyt kiteszi a lábát a magyar médiatérből, messziről jött emberként kezd viselkedni, aki azt mondhat szerinte, amit csak akar. Sorra vesszük, mely kijelentéseiben kóborolt el az igazságtól, remélve, hogy kicsit már ő is bánja az egészet. Persze ha nyilvánosan elnézést kér, mi boldogan elfogadjuk, és gazdagodunk egy happy enddel most, amikor éppen József történetéről, a megbocsátásról olvastunk a Tórában.

Köves rabbi interjújában a Mazsihiszt reformhitközségnek nevezi. Bár ő sértésnek szánja, mi nem vesszük annak, a reformzsidóság része Izrael közösségének, de a Mazsihisz történetesen nem reformzsidó szervezet, és ezt Köves Slomó pontosan tudja. Mibe kerülne neki igazat mondani? Ilyen apró dolgokon érdemes elkezdeni, hogy egyre jobban belejöjjön, és a végén szinte magától megy majd neki az igazmondás.

Szerényen hagyja Magyarország rabbijaként neveztetni magát, amire igazán semmi oka és alapja nincsen, de legalább vicces. Ezúttal még elmulasztott Magyarország vezető történészeként, a tudományos akadémia elnökeként, a nemzet színészeként, gólkirályként, vezérkari főnökként és miniszterelnökként bemutatkozni, de a trendet figyelve úgy tűnik, hogy mindez már csak idő kérdése. Igazán nem a mi dolgunk, de aggasztó kissé, hogy a vezető rabbin mintha kezdene elhatalmasodni az „önkomolyanvétel” szenvedélye.

Azt állította Köves rabbi, nem tudni, mi történt azzal a 10 millió euróval, amelyet a Rumbach-zsinagóga felújítására és az ott létrehozandó többfunkciós tér kialakítására kapott Heisler és a Mazsihisz. Ebben a füllentésében azonban nem volt elég kreatív, hiszen szövetségese, Schmidt Mária egykori lapjának azon lejárató cikkére támaszkodott, amelynek állításait már tételesen megcáfoltuk.

Nagyszerű volna, ha Köves vezető rabbi tájékozódna, mielőtt megkérdőjelezi mások tisztességét.

Igazán nincsenek túl magas erkölcsi elvárásaink Köves vezető rabbi úrral szemben, nem akarunk telhetetlennek tűnni, igazán csak annyit kérnénk, hogy a jövőben ilyeneket tényleg ne csináljon. Ne gondolja, hogy bárhol és bármit füllenthet, se magyarul, se ivritül, se angolul. Tudjuk, Köves Slomó szervezetétől folyamatosan fordulnak el hívei, ahogy az 1%-os felajánlások számai is mutatják. Érthető, ha zaklatott kissé, de a hazug rágalmazás ezt a problémát nem oldja meg, csak saját hitelességének visszaszerzése.

Tényleg kezdhetné egy bocsánatkéréssel, mi alig várjuk, hogy megbocsáthassunk neki.

Mazsihisz kommunikáció

Körzeti kitekintő

Debrecen

Brit mila

Újabb taggal növekedett városunkban Ábrahám szövetsége, *Gervai Zsuzsiék* kisfia, *Matan* személyében. Polgári nevén *Artúr*, nagyszülei *Gervainé László Ági* és a megboldogult egykori DZSH-alelnök, *Gervai Tamás*, a dédnagymama *László Endréné Vera néni*, hitközségünk köztiszteletben álló tagjai. Korábban az újszülött bátyjának, *Brunónak* volt brit milája, aki óvódásként rendszeres részvevője programjaink gyermeksarkának. A kile meghívott tagjai mellett Izraelből és Amerikából érkeztek családtagok erre az örömteli eseményre a Pásti utcai ortodox zsinagógába. Természetesen Élijáhu HáNávi, Élijáhu próféta is megjelent a neki kijelölt székben.

A család és a kile legnagyobb öröme

A brit legkiemelkedőbb szereplője, az elegáns kiszé sel Élijáhu, Elijáhu székében ülő szándok funkcióval az izraeli unokaöcsöt tisztelték meg.

Deutsch Péter rabbi imái kísérték a mohél szakszerű és áldásos tevékenységét.

A vendégek együtt énekelték a Szimen tovu mázel tovut és más ismert dalokat.

A szertartás befejeződött, mindenki mázál tovot kívánt, s kezdetét vette a vidám hangulatú szöudát micvá, a család által rendezett nagyvonalú lakoma.

Sok szerencsét Matannak és családjának! Szeretne közösségünk minél több ilyen örömteli eseménynek részese lenni!

Család-Ok országos koncert

Idén ismét csatlakozott a DZSH a Kör Dáma Egyesület országos templomi hangversenysorozatához.

A Rachel Nőegylet a közös programok megszervezése, a karitatív tevékenység mellett a tagjaiból és a rokonokból alakult Zs-faktor kórussal is beépült mindennapjaikba. A közös éneklés öröm számukra, jól érzik magukat együtt, és változatos zeneszámaikkal szórakoztatják a közönséget. A közelmúltban a debreceni polgárok is megtapasztalhatták ezt a régi pompájában tündöklő, kiváló akusztikájú ortodox zsinagógában a Pásti utcában.

A nagyszámú hallgatóság három blokkot élvezhetett, egyveleget hallhatott a kórus kibővített repertoárjából: tradicionális zsidó, héber és közismert világi zenéből.

A Hevénu sálom áléchem népszerű dallamával indult a program, melyet a törzsközönség együtt énekelt a kórussal.

A köszöntőt és a zeneszámok bemutatását *Kreislerné Dr. Grósz Zsuzsanna* alelnök vállalta, aki kórust is kísérte zongorán. A zene rendkívüli szerepét, nyelvi és földrajzi korlátok nélküliségét emelte ki. A program szlogenje – A zene az kell, mert körülölel – a valóságban is áthatotta a délután hangulatát.

A művek hátterébe is bepillantást kapott a közönség az énekszámok előtt. Az első blokk a közösségek vallási vezetőjéhez, a rabbihoz kapcsolódott. A vegyes kórust színesítette *Éliás Viktor* kántor fellépése. A Rabbi Elimelech dalt a nagykállói csodarabbitól eredő Szól a kakas már követte. A mai izraeli slágerek nem voltak idegenek a közönségnek. Az 1979-es Eurovíziós Dalfesztivál győztese, Ofra Haza héber nyelvű Hallelujája után Leonard Cohen azonos című szerzeménye is elhangzott, magyarul. Az ismert operettrészletek egyvelege tovább fokozta a hangulatot.

Nagy sikere volt a zárásként előadott, kuriózumnak tekinthető olasz nyelvű műnek, melyben itáliai ételek és italok szerepeltek. A műsorhoz kapcsolódó zenei fejtörő is színesítette a délutáni műsort.

Egy programon kívüli, szívmelengető eseményre került sor az utolsó zeneszám után. A hallgatóság soraiból előrejött a mikrofonhoz egy Debrecenben üdülő izraeli hölgy, aki hálás szívvel köszönte meg ezt a felejthetetlen napot.

Az ősi zsinagóga falai élettel teltek meg, kibővült a hitközségi családi létszám baráti családokkal – a zenének is köszönhetően.

A kórus szűnni nem akaró taps mellett vonult le a színpadról.

A Csokis Bácsi halálára

Bárhogy is próbálkozom, nem olyan könnyű lecsábítani a gyerekeimet a zsinagógába. Múlt pénteken azonban legalább Leát sikerült meggyőznöm arról, hogy jó lesz ez neki. Így hát a hirtelen sötétedő januári péntek este kettesben kézen fogva baktattunk a Frankel Leó úton, amikor a Komjádi uszoda árnyékában feltette nekem a lehető legfontosabb kérdést: Ott lesz a Csokis Bácsi? Mármint a zsinagógában. Mert persze az én öntudatos és legalább annyira édesszájú öt és fél éves leányom nem az én két szép szememért kísért el, pláne nem a spirituális élmény hajtotta, hanem a Csokis Bácsi jelentette vonzerőnek nem tudott ellenállni. De hiába volt a kérdés borítékolható – vagyis hogy ott lesz-e a Csokis Bácsi –, egyértelmű válasszal nem szolgálhattam. Így hát csak hümmögtem, és magamban drukkoltam, hogy ne érje csalódás Leát. Tudtam ugyanis, hogy Robicsek úr, vagy ahogy mindenki hívta, Gyuri bácsi egy ideje betegeskedik, és az egykor fürge ember bizony botra támaszkodva jár, ha jön egyáltalán imádkozni. Ezért nem mertem kapásból rávágni, hogy ott lesz. Meg aztán nagyon nem akaródzott csalódást okozni a kislányomnak, mivel számára a zsinagóga egyet jelent a Csokis Bácsival, aki ezt a kitüntető becenevet a padjában lapuló nagy adag cukorka és apró csokoládé osztogatásával érdemelte ki a gyermekeimnél. Ha ugyanis egy ismerős gyerek betette a lábát a templom kapuján, az hót zicher, hogy megszaporázott léptekkel suhant Gyuri bácsi padjáig. Mi, szülők legjobb esetben is már csak a második körre értünk hozzá, amikor is az öreg cinkos mosollyal fordult felénk, hogy markában a következő adaggal illemtudóan megkérdezze tőlünk: Szabad? Hát, hogy a fenébe szabadna?! – de persze soha nem ezt válaszoltuk, hanem ugyanolyan cinkos – bár némileg kényszeredett – mosollyal megadóan biccentettünk, hogy mehet az a nyamvadt cukorka, amiért a gyerekhorda egymást tapossa.

Ez az élmény Pavlov kutyájaként égett bele az én Leám agyába, akivel még mindig kitartóan baktattunk a veszettül csípős szélben a zsinagóga felé. Éreztem, hogy a hümmögésem – amivel próbáltam elhessegetni a Csokis Bácsi várható jelenlétére vonatkozó igencsak konkrét kérdést – a kelleténél bizonytalanabbra sikeredett, ami nem hagyta nyugodni az én kicsi lányom. De mire az öt és fél évesekre jellemző repetitív kérdésfeltevés megindulhatott volna, és bizonyosság helyett újra csak apai hümmögésemmel szolgálhattam volna, megláttam a távolban Gyuri bácsi szelíden billegő sziluettjét a félhomályos utca túloldalán, ahogy épp lépett be a kapun. – Nézd! Ott van a Csokis Bácsi! – leptem meg átszellemült határozottsággal Leát, aki méreténél fogva nem tudta, hogy hová-merre nézzen, de ösztönösen húzott a jó irányba, hogy menjünk, ne cammogjunk akkor már, kérem, hisz neki jár a jutalomfalat, ha egyszer zsinagógába jön.

Bent, ahogy az lenni szokott, a szokásos forgatókönyv szerint mentek a dolgok: Lea kitépte kezét az enyémből, és szélsebesen elviharzott az ismert irányba. Mire odaértem, ő már a napi adag legalább kétszeresét a pofazacskójában forgatta, és mintha mi sem történt volna, az újabb pralinéért ácsingózott – szigorúan Gyuri bácsi lábain állva, akit ez láthatólag a legkevésbé sem zavart (miért is zavart volna? hisz Lea mellett még legalább három másik kölyök is így tett, igazságtalan lett volna egyet is helyreutasítania). A nagy zsivajt minduntalan látható örömmel konstatálta Gyuri bácsi, aki most is egészen addig heccelte a gyerekeket, míg mi, szülők be nem futottunk. Akkor aztán szokás szerint jött a kaján mosoly a cinkos kérdéssel, tőlünk meg a megadó biccentés. Lea pedig már bontotta is a következő nyalánkságot, tudván, hogy ha valahol, hát a zsinagógában ez a dolgok rendje. Itt gyerekként neki azt is szabad, amit otthon nem. Mert ez egy ilyen hely.

Mikor a gyereksereg vércukorszintje elérte az orvosi határértéket – hála Gyuri bácsi bőkezűségének, ez általában nagyon hamar be szokott következni –, a csipet-csapat szétszéledt a zsinagóga minden sarkába, hogy jó szokásuk szerint bandázzanak. Gyuri bácsi ilyenkor sem szokott egy pillanatra sem magára maradni. Péntek estéről péntek estére ugyanaz történt: a közösség férfi tagjai szép sorban elébe járultak, hogy köszöntsék őt. Nincs ebben semmi ünnepélyesség, sokkal inkább valamiféle nagyon mély és tiszta tisztelet, ami a bölcs véneknek a legtermészetesebb módon kijáró rituálé egy hagyományait ápoló közösségben. Miközben gyűltek körülötte a padtársak, azon méláztam, milyen jó látni, hogy Gyuri bácsi valóságos „egyszemélyes intézmény", vagyis valaki, akihez mindenki viszonyul, aki miatt otthonos az Isten háza, és aki miatt közösségben érzi magát az ember még akkor is, ha a zsinagógai közeg idegenebb számára. Ha a szívünkre tesszük a kezünket, bevallhatjuk, bárki bármit mond, a minjen nem a rabbi, még csak nem is a Teremtőnek kijáró tisztelet okán jön össze, hanem a Gyuri bácsi-szerű jelenségek miatt verbuválódik. Ezért nagy kincs a háznál, vagyis a zsinagógánál egy Robicsek úr, egy Gyuri bácsi, egy Csokis Bácsi.

És ezért olyan nagy tragédia, ha itt hagynak minket.

* * *

Robicsek György 92 éves korában, január 5-én hunyt el, és január 9-én az Óbudai Izraelita Temetőben nagyszámú gyászoló jelenlétében helyezték örök nyugalomra. Ahogy eddig a személye okán, mostantól az emléke miatt jövünk össze, hogy elmondjuk érte a kádist. De van még egy fontos dolgunk! Lennie kell valakinek, aki cukorkával készül. Mert a gyerekeknek nem lehet csalódást okozni.

Mert ez egy ilyen hely, ugye, Gyuri bácsi?

Szöveg és kép: Nagy Ákos

INTERJÚ

A nélkülözhetetlen háttérember

Lassan negyedszázada dolgozik az Új Életben olvasószerkesztőként *Gábor Zsuzsa,* aki hosszas rábeszélésre most végre hajlandó volt előjönni a háttérből.

Kezdjük a lényeggel: mit csinál egy olvasószerkesztő?

A klasszikus olvasószerkesztő feladata a cikkek helyesírási, nyelvhelyességi, stilisztikai tökéletesítése, szükség esetén átszerkesztése, tömörítése. Az Új Élet kis létszámmal működik, ezért itt egy kicsit szerteágazóbb a munkám, ha kell, illusztrációkat keresek a szövegekhez, tartom a kapcsolatot a nyomdai előkészítést végzőkkel, hozom-viszem a kefelevonatot, imprimatúrát, titkárnőféle is vagyok, intézem a levelezést a főszerkesztő utasításai alapján, de főleg – nem megyek szabadságra. *(nevet)*

Nehéz dolga van?

Igen. Többnyire. Ha másért nem, a szefárd-askenáz nyelvhasználat eltérése miatt. Emellett szerzőink egy része profi, de a másik része nem. (Nem mintha a belsősök szövegein ne lenne éppen elég javítanivaló...) És persze az újság sajátosságait végképp nem kötelesek ismerni alkalmi szerzőink. De velem is nehéz dolguk van másoknak, mert elég türelmetlen és hisztis tudok lenni.

Imádott Szofijával

Mindegyik cikk átmegy a keze alatt?

Kivétel nélkül.

Sikerélményei vannak?

Leginkább az, amikor a szerző nem veszi észre a változtatásaimat, sőt betűről betűre a sajátjának fogadja el a javított szöveget. Ez azt jelenti, jól végeztem a dolgom. Elismerésnek élem meg azt is, ha a Hitközségen belül, esetleg az ORZSE-ról rám bízzák valamilyen kiadvány olvasószerkesztését, vagy amikor egyes rabbik máshol megjelenő írásaikat elküldik nekem átnézésre.

Korábban mivel foglalkozott?

Miután megszereztem egymás után a két diplomámat (magyar–orosz és olasz szakon), elvégeztem egy korrektori, később egy szerkesztői tanfolyamot, dolgoztam a rádióban rendezőasszisztensként, egyszer-kétszer tolmácsoltam, lefordítottam néhány könyvet és kismillió szakszöveget.

Mit szeret a legjobban ebben a munkában?

Hogy kiélhetem a perfekcionizmusomat. Ez persze azzal jár, hogy nagyon a szívemre veszem, ha hiba marad a lapban. Még akkor is, ha ez rajtam kívül csak a főnökömet zavarja, az olvasókat egy hiányzó vessző nem rázza meg annyira... Plusz nagy könnyebbség, hogy otthonról is tudok dolgozni. De persze ez néha átok, mert éjjel, lefekvés előtt még megnézem, érkezett-e új cikk, amit gatyába kell rázni, és reggel is ezzel kezdődik a napom. 24 órás a szolgálatom. És hogy mit szeretek még? Ha sok a fotó és kevés a szöveg. *(mosolyog)*

És végül: adódnak furcsa esetek néha?

Az például egy elég faramuci helyzet, hogy miközben elég gyakran kérek szakmai tanácsot volt tanáromtól, Bedő Istvántól, amikor ő ír az Új Életnek cikket, azt meg én javítom és szerkesztgetem. Szerencsére általában meg van elégedve egykori tanítványával.

Mint ahogy remélem, olvasóink is.

Vándi T. Sebő

Tavaly is volt chanukka! (Idén is lesz!)

(Folytatás a 2. oldalról)

ték, hogy a munkamegosztás hoz sikert. A moderátor a játékot összeállító *Kreisler Gábor* és a hitközségi programok konferansziéja, a humoráról jól ismert *Fehér Tamás* volt. *Pataki Márta* és Grósz Zsuzsa folyamatosan értékelte az írásbeli válaszokat. Stílszerűen a pontokat chanukkai lángok mutatták az eredménykijelzőn. A humoros történeteket, melyeket a csapatkapitányok adtak elő, a közönség kitörő nevetéssel és tapssal is értékelte. Ez utóbbi erőssége hatalmas amplitúdójú volt mind az öt esetben, így mindenkinek a maximális három lángot jelöltük a táblán.

A játéknak ezzel nem volt vége, trenderlis kaszinó következett. Az erre az alkalomra készült óriási pörgettyű állította be a végső eredményt, így előfordult, hogy az összegyűjtött pontok megcsappantak, de volt olyan csapat is, amelynél megduplázódtak. Játszva tanultunk. A legtöbb lángot, szám szerint 20-at, a Latkez csapat gyújtotta a képzeletbeli táblán lévő gyertyatartón, így még plusz 12 láng égett. A többi csapat között szinte holtverseny alakult ki. A győzteseket finom kóser borral jutalmaztuk. Fair play-díjat is kiadhattunk volna, ugyanis a győztesek megkínálták a többi csapat résztvevőit is.

Ezután kezdődött el a főműsor: a Miskolc Klezmer Bandet élvezhettük. Hitközségünkön ezen az estén lépett fel először ez a hattagú együttes, de biztosan nem utoljára! A klezmer és jiddis dalokat sajátos feldolgozásban hallhattuk. Az együttes vezetője, *Szurasenkó Dániel* hangjával és furulyajátékával bűvölte el a közönséget. A nézők énekléssel és csörgődobbal segítették a zenekar munkáját. A jó hangulat közös táncba torkollott, a sorok kígyóztak korra és nemre való tekintet nélkül. A kicsik szórakozásáról gyermeksarok gondoskodott.

Ünnep Debrecenben

Villányi Tibor elnök gyertyát gyújt Győrben

A kóser konyhánk által készített ízletes fánk sem maradhatott el. Mindannyian „megdolgoztunk" érte.

Az estébe nyúló tartalmas, vidám délután során felidéztük a makkabeusok győzelmét. A nyolc napig égő olajra való emlékezésnek városunkban hagyományai vannak, hiszünk a csodákban, sokáig együtt ünnepeltünk!

Győr

Az Öt Templom Fesztivál keretében az idén is fellobbantak a lángok nálunk. Jelentőségét az estnek még az emelte, hogy nemcsak a falakon belül lett a fény a csoda hírnöke, hanem a falakon kívül is, mivel ezen az estén kapta meg a zsinagóga a külső díszkivilágítást.

Több mint háromszázan vettek részt az ünnepségen, jó szívvel mondhatjuk, hogy teljesen megtelt a helyszín. A gyertyákat a társegyházak vezetői gyújtották meg, többek között *Várszegi Asztrik* bencés szerzetes, pannonhalmi főapát és *Veres András* győri megyés püspök, az MKPK elnöke.

Az áldást és a beszédet *Totha Péter Joel* főrabbi és *Dévényi Dávid* előimádkozó és kántor adta elő. A továbbiakban *Klein Judit* és a Haverim zenekar lépett fel, majd a hagyományos közös fánkevéssel zárult az este.

Mindenkinek köszönjük a részvételt.

Dupla oldallal búcsúzunk

IZRAELI SZÍNES

Hazaengedtek ezer rabot a túlzsúfolt börtönökből

Szabadon engedtek közel ezer köztörvényes bűnözőt az izraeli börtönökből az intézmények zsúfoltsága miatt – közölte a Jediót Ahronót című újság honlapja, a ynet nyomán az MTI.

Átlagosan negyvenegy nappal korábban hagyhatták el túlzsúfolt celláikat a szabadlábra helyezett rabok, akik között tolvajok és rablók mellett életellenes bűnözők, szexuális bűnelkövetők, pedofilok és családjukat bántalmazó férfiak is vannak.

Azért kellett idő előtt kiengedni őket, mert a legfelsőbb bíróság tavalyi határozata kimondta, hogy a börtönökben biztosítani kell egy bizonyos minimális lakóterületet a raboknak, de az előírt egy főre eső cellarészt nem tudták megadni a börtönök, és nem bővítették kapacitásukat úgy, hogy megfeleljenek az elvárásnak.

A büntetése befejezése előtt szabadon bocsátott 957 fogoly közül 238-an családon belüli erőszakért ültek, 42-en pedig szexuális bűntényért.

A lapnak nyilatkozó szociális munkás szerint a családon belüli erőszak miatt elítélt férfiak idő előtti szabadulása felelőtlen és veszélyes a társadalomra, valamint hátrányosan befolyásolja rehabilitációjukat, mert nem töltöttek elég időt rács mögött ahhoz, hogy megértsék magatartásuk következményeit és új életvezetési módszereket sajátítsanak el.

A hadsereg elkezdte a Hezbollah-alagutak megsemmisítését

A Védelmi Erők elkezdte az Északi pajzs művelet során feltárt, Libanonból Észak-Izraelbe átnyúló Hezbollah-alagutak megsemmisítését.

A föld alatti járatok jelentette fenyegetés elhárítására és annak megakadályozására, hogy a Hezbollah terrorszervezet használatba vehesse őket és végrehajtsa tervét, a hadsereg számos eljárást és eszközt fog alkalmazni.

Ronen Manelis dandártábornok, a hadsereg szóvivője hangsúlyozta, hogy bár az alagutak semlegesítésére izraeli területen kerül sor, a Hezbollah nem fogja tudni használni a járatokat a saját térfelén.

A hadsereg továbbá jelezte, hogy a határ mentén elhelyezkedő többi alagút megtalálására irányuló művelet a terv szerint folytatódik.

„A libanoni kormány a felelős a libanoni területen ásott alagutakért. Ez Izrael szuverenitása és az 1701-es sz. ENSZ-határozat súlyos megsértésének számít” – mondta Manelis.

A Gázai övezet terrorszervezetei által ásott alagutakkal ellentétben a libanoni határon talált járatok mindegyike különböző jellemzőkkel bír, egyeseket betonelemekkel erősítettek meg, míg másokat sziklába vájtak.

Bár a hadsereg nem árulta el, mit fog használni az alagutak lezárására, a semlegesítéshez nem fognak robbantást alkalmazni.

Az alagutak elpusztításának folyamata Manelis elmondása szerint időt vesz igénybe, és valószínűleg belenyúlik az éjszakába.

A mostani alkalommal csak néhány alagutat semmisítenek meg, a többire a jövőben kerítenek sort.

A hadsereg figyelmeztette a libanoni lakosságot, hogy ne közelítsenek az alagutak nyílásához és ne tartózkodjanak a közelükben.

A potenciális sérülések elkerülése érdekében az önkormányzatok és az izraeli oldalon feltárt alagutak közelében fekvő közösségek lakói is tájékoztatást kaptak az izraeli hadsereg tevékenységéről.

Korábban *Benjámin Netanjahu* miniszterelnök a ciprusi elnökkel és a görög miniszterelnökkel tartott Beér Seva-i találkozója során azt mondta, hogy az alagutak semlegesítésére Izrael „különleges intézkedéseket” vet be.

„Izrael folytatja a Hezbollah terroralagútjai elleni akciót, és addig nem hagyja abba, amíg el nem éri a célját. Jelen pillanatban speciális intézkedéseket alkalmazunk a semlegesítésükre. Továbbra is nagyon agresszív módon fogunk fellépni Irán azon szándékával szemben, hogy megvesse a lábát Szíriában.”

ujkelet.live

Eilati anzix – Úti élmények

Eilat

Ovda repülőtérre érkeztünk. Ovda egy katonai bázis neve. A repülőtér kb. 60 km-re van Eilattól, a sivatagban. Jövőre már a városban épülő s már majdnem kész nemzetközi repülőtérre érkezhet a turista, s Ovda, illetve a városban, a tengerparton lévő, a belföldről érkező repülőgépeket fogadó kis belső repülőtér fokozatosan megszűnik.

Eilat Izrael déli csücskén található, a Negev sivatagban. Az Akabi-öböl partján fekszik, a jordániai Akaba és az egyiptomi Taba város közé ékelődve.

Turistaparadicsom. A Vörös-tenger gyöngyszeme. Kb. 60 ezer ember lakja. Évi látogatóinak száma 3 millió. Évi átlagos középhőmérséklete 25 fok. Az évi átlagos csapadékmennyiség Eilaton 35 mm.

Nevezetességei:

Tengerpart. 11 km hosszú. Tele szállodákkal, üzletekkel, szórakozóhelyekkel, éttermekkel, kávézókkal. A partot egy kis híd balra és jobbra osztja. Jobbra talán kevésbé pompázatos és drága üzleteket, szállodákat, éttermeket találni, mint balra. Ez lemérhető az árakon is. Ezt az árnyalati különbséget lehet, hogy csak én érzékeltem.

Este 11 óra körül még hömpölyög a tömeg a tengerparton. Az izraeli emberek vidámak, könnyedek, vagányak és nagyon segítőkészek. Kicsit körülményesek, pontatlanok, hosszasan magyarázzák azt, amit röviden is el lehetne mondani. A pörgés, a kapkodás nem jellemző rájuk. Jól el lehet boldogulni a héberen kívül az angol és az orosz nyelvvel is.

Zenélő szökőkút

Ez heti háromszori zenés, színes, látványos fényjáték. A környék, a környezet kivilágítása, megvilágítása is lenyűgöző. Az emberek a földön, a parkban ülve hallgatják a zenét, nézik a zenével kiválóan harmonizáló fényjátékot. Kicsik és nagyok egyaránt verik a taktust, táncolnak, láthatóan érzékelik a ritmust. 19.30 órakor ültünk a parkban, a múzeum tövében, a szökőkút medencéjétől 5-6 m-re, és élveztük a fény- és hangorgiát.

Színház

Szép, modern épület esztrádműsorokkal, táncos show-műsorokkal. Mintha a Moulin Rouge-ban lennénk.

Szállodák imatermei

Minden nagyobb szállodának saját kis imaterme van.

Nekünk sikerült a város egyik csodaszép, nagy zsinagógájába eljutni, ahol többnyire francia származású szefárd zsidók imádkoztak. Ez egy különálló épület volt. Kb. 250 férfi imádkozott alul, és a karzaton 100-150 nő ült csendben, belemélyedve az imába.

Rich Royal Suites – a mi szállodánk

Kellemes, tiszta, barátságos, korlátlan wifihasználattal és korlátlan kávé- és teafogyasztással.

A svédasztalos pazar reggeli a szomszédos szálloda éttermében volt, mely francia jellegű ételeket kínált.

Természetesen a reggeli, mint Izraelben másutt is, tejes, hisz a halacha szerint a húsos és tejes ételeket, étkezést szét kell választani, azaz nem ehetők ezek együtt, egy időben.

A kóser hal ehető a tejessel együtt is. A halak közül kóser az, aminek uszonya és pikkelye van, így a busa, a ponty, a sügér és a pisztráng.

A szefárdokra az előbbiekben elmondottak nem igazak, mert ők halat és tejterméket nem ehetnek együtt, egy időben.

Ahol mi reggeliztünk, garmadával voltak tejes ételek, s a halfélék széles kínálata ámulatba ejtett minket.

Párve az az étel, ami se húsféle, se nem tejes. Ezek mindenkor fogyaszthatók. Ilyenek a zöldségek, gyümölcsök, kávék, fűszerek, a cukor és a só, illetve a kóser hal és a tojás.

Éttermünkben mindez nagy választékban volt, saláták garmadával, sajtválogatások, tojásételek sokfélesége.

Delfinzátony

A Vörös-tenger kristálytiszta vízében korallzátonyok és halrajok mellett delfinek szórakoztatják a fürdőzőket. A Delfinárium olyan hely, ahol a delfinek kiúszhatnak a nyílt vízre, és barátkoznak a turistákkal. Itt lehet búvárkodni és a tenger káprázatos élővilágát csodálni.

Obszervatórium

Ez egy 6 m mélyre vezető, világítótoronyhoz hasonló építmény. Csigalépcsőn jutunk a toronyba, illetve a tenger mélyére, s az üvegfalon túl teknősök, ráják, halak, rákok sokasága található. Mi, a turisták megyünk a tenger mélyére, s az ablakon keresztül szemlélhetők az állatkák, ráadásul a saját közegükben, s ez a nagyszerű. A víz alatti obszervatórium a toronyban van. A torony tetején található a kilátó. A kilátóhoz 90 lépcső vezet, a kilátóból a táj, a tenger meseszép. (Lift nincs.)

A tenger alatti obszervatórium – röviden szólva – hal- és cápabámulda.

Az obszervatórium két részét érdemes megnézni feltétlenül a tornyon kívül:

a) Oceánárium, amely egy mozi, ahol libegő és stabil székeken ülve – választás szerint – egy remek természetfilmet vetítenek. A film egy tudós apáról s a fiáról; az apa kutatótársáról, egy professzorról szól. Nyomon követhető, hogy miképpen neveli az apa a fiát búvárrá, a tenger szerelmesévé. Látjuk a fiút kisgyerekként és felnőttként, aki korához mérten segít, kutat, dolgozik együtt az apjával és szívja magába a professzor szavait.

b) Akvárium – ráják (= tengeri macskák), halak, teknősök világa ez az üvegen túl. Voltunk különböző akváriumokban, ahol ritka halfajtákat s korallokat láthattunk.

Az obszervatórium területén üzletek, ékszerbolt, ajándékbolt, étterem stb. elégíti ki a népes látogatók igényeit.

Mivel sábbátkor voltunk az obszervatóriumban, taxival mentünk a szállodától oda és vissza. Bár kértük a taxist, hogy a taxiórát kapcsolja be, ennek ellenére megpróbált minket az egyik taxis kicsit átverni. Az átlagár sábbátkor a városon belül 40 sekel/fuvar. Oda kell figyelni a fizetésnél.

Kirándulások

1. Holt-tenger és Maszada
2. Timna park

Maszadát Eilatról a Holt-tengerhez menet ejtettük útba.

Maszada 60 m-re a tengerszint, 434 m-re a Holt-tenger szintje felett van. 2001-től a világörökség része. Egy régi várrom a Júdeai-sivatag keleti szélén. A várat és a hozzá tartozó palotát Heródes építtette magának i. e. 37 és 31 között. A vár három évig állt ellen a rómaiak támadásának (vö. 10000 római katona). Végül a megmaradt zelóta védők az öngyilkosságba menekültek (bár a zsidó vallás tiltja az öngyilkosságot, a kényszer nagy úr). Az öngyilkosság volt az egyetlen lehetőségük, hogy ne kerüljenek élve az ostromlók kezébe, azaz ne legyenek a rómaiak rabszolgái. Ez már i. e. 73-ban történt. Maszada a hősiesség, a bátorság, az ellenállás szimbóluma. Josephus Flavius történetíró írásából (A zsidó háború) értesülhetünk Maszada hőseinek történetéről.

A frissen kiképzett katonák 60 kg-os terhüket cipelve Maszadán esküsznek fel. Az eskü szövege: „Soha többé nem eshet el Maszada!”

A hegy 450 m magas. Libegővel (Pendelbahn) mentünk fel a hegyre. A kabin utazósebessége 28,8 km/óra. Kb. 3 perc az út oda, s ennyi vissza is. Felérve kiszálltunk a kabinból, és körbejártuk az erőd alatti területet, mely 250-280 m magasan van.

Utána mentünk a Holt-tengerhez.

A **Holt-tenger** – mely valójában zárt, lefolyástalan tó – Izrael három tengere közül az egyik. A Holt-tengeren élveztük a fekete iszapot, a fürdőzést, helyesebben a libegést a vizen. Hisz a tengerben úszni nem lehet, de a só fenntartja az embert. Isteni a vízben ülve lebegni. Bekentük a testünket fekete iszappal, kb. 20 perc alatt megszáradt az iszap, s ekkor újra bementünk a vízbe egy kis lebegésre.

Szabály: fürdés után azonnal le kell zuhanyozni, mert a só kicsípi a bőrünket. A szemünket, a szánkat óvni kell a sótól.

A só gyógyhatása közismert, s a Holt-tengerben bőven van (28%).

Timna park

a) Flamingó-tó – egy mesterségesen létesített tó direkt a flamingók részére. Ez a költöző madarak leszállóhelye. 500 millió madár vonul itt át minden tavasszal. A flamingók megcsodálása után továbbmentünk a Timna-völgyben. A Timna-völgyön keresztül a 14. században az egyiptomiak létrehoztak

Izrael 70. születésnapjától

egy kereskedelmi útvonalat a gazdag rézbányák feltárásának céljából.

b) A Timna park a Negev sivatagban van. A sivatagban a vörös és sárga sziklák formálta képződmények rendkívüli látványt nyújtanak. A sivatag itt kősivatagot jelent, eltérően attól a képtől, ami a sivataggal kapcsolatban megszokott. A Timna park 25 km-re van Eilattól. A Timna parkban voltak Salamon király rézbányái.

c) Salamon oszlopai nagyszerű látványt nyújtanak. Az oszlop núbiai vörös homokkőből alakult szikla. Itt bányásztak először rezet, de nem bizonyított, hogy valójában van-e ennek köze Salamon királyhoz, bár a legenda mindezt az ő nevéhez köti. Egy oázisban megálltunk, s üvegcsékbe töltöttünk különböző színű színes homokot emlékbe az útról, a tájról. A sok turista „homokozott” egy nagy „homokozóban”, mint a gyerekek a játszótéren. Ittunk a beduinoknál egy csésze teát.

c) Gomba. A vörös homokkő eróziója alakította ki a gombát, mely nevét a formájáról kapta. Valójában ez egy vörösmészkő-képződmény. Láttunk egy „eltűnt tavat” útközben.

Hazafelé Eilatra egy fűszerbolt gazdag kínálata kápráztatott el minket.

Meglátogattunk egy kibucot, ahol szorgos munka folyik, de itt minden közös tulajdon. A kibucnyikok szerény fizetést kapnak a teljes ellátás + kocsihasználat mellett. A kibuc nem tévesztendő össze a mosávval.

Az út hazafelé Eilatba permanens csodálkozással telt el. Nem lehet elégszer gyönyörködni a természet alkotta csodás homokkőhegyek különböző formáiban, a természet „mestermunkáiban”.

Steiner Judit

Izrael államfőjének búcsúja volt osztálytársától, Amosz Oztól

Kevesen tudják, hogy Ámosz Oz, a nagy író és Reuven Rivlin, Izrael jelenlegi államfője együtt töltötték a kamaszkorukat, Oz híres önéletrajzában – Szeretetről, sötétségről – meg is emlékezik erről az időszakról. Később, bár politikai ellenfelek lettek, szívélyes viszonyuk fennmaradt. Ezért vegyülhetett Izrael államfőjének az Izrael legnagyobb íróját búcsúztató megemlékezésébe a személyesség hangja.

Ámosz Oz és Reuven Rivlin

Ámosz, barátunk. Mennyire kedves voltál Te nekünk. Osztálytársként, barátként, ellenfélként és örök szövetségesként ennek az országnak a szeretetében, az államunk és lakói jövője iránt érzett aggodalomban, törődésben.

Milyen kedves és fontos voltál Te Izrael Állam, az izraeli társadalom számára és az irodalom világában. Szemeid gyengéd világossággal figyelték a világot, tisztán és mégis belülről fakadó reménykedéssel néztél rá, és kicsit mindig kívülállóként. Látomásod tisztaságával, az emberségbe vetett bizalmaddal, az emberek iránti szereteteddel, szép szavaid pontosságával és gazdagságával olyan hiánytalan és örök könyvtárat építettél számunkra, amelyben mindent megtalálhatunk.

Olyan figurákat alkottál számunkra, akiket feltétel nélkül szerethetünk, utálhatunk, és akik minden más érzésünket is inspirálták e kettő között. Múltról, jelenről és jövőről meséltél nekünk. Gondos finommunkával illesztetted össze a valóságos életet, a valóságos helyeinket azokkal, amelyek sosem léteztek, férfiakat és nőket, akikben világosan magunkra ismertünk és másokat, akik mindenben különböztek tőlünk.

Azt mondtad, „egy irodalomtanárnak olvasókat kell nevelnie”. Irodalmi emberként olyan olvasókká akartál tenni minket, akik érzékenyen figyelnek embertársaikra, hűségesek önmagukhoz, és készek arra, hogy kimozduljanak a saját komfortzónájukból.

És most mit tegyünk, hogy Te nem vagy többé? Utolsó könyvedben azt mondtad, hogy „a halottakat úgy hozhatjuk vissza az életbe, hogy időről időre meghívjuk őket magunkhoz, egy csésze kávét csinálunk nekik, együtt emlékezünk velük közös dolgainkra, megpróbálunk megbékélni velük kicsit, és aztán visszaküldjük őket a sötétségbe, hogy várjanak ránk türelmesen”.

Gondunk lesz rá, hogy újra és újra magunkhoz invitáljunk Téged, Ámosz. Mindig velünk maradsz.

Izrael lenne a negyedik

Ha sikerül az akció, akkor Izrael lesz a negyedik ország az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Kína után, amely eljut a Holdra.

Az időkapszulába egy CD-nagyságú korongot tettek, tele Izraelről gyűjtött információval. A holokausztörténetek mellett gyerekrajzokat, az 1948-as Függetlenségi Nyilatkozat szövegét, dalokat és imákat, valamint világtörténelmi tényeket küldenek az izraeliek a Holdra várhatóan az év elején.

Az izraeli légiipar SpaceIL nevű nonprofit vállalatának gyártmánya az első izraeli űreszköz. A SpaceIL-t vezető *Ido Antebi* elmondta, hogy az időkapszula a Holdon marad az űrjármű küldetésének végeztével.

Ido Antebi a holdjáróval

Mivel nem tér vissza, az elküldött információk előreláthatóan korlátlan ideig a Holdon maradnak, a jövő generációi fogják megtalálni és megismerni azokat. Már néhány hét múlva az Egyesült Államokba, kaliforniai kilövőhelyére szállítják az első izraeli űrszondát azután, hogy összeszerelték és elvégezték a szükséges vizsgálatokat. A Holdon való landolást valahol az Apollo 15 és 17 amerikai űrhajók landolásának helye között tervezik.

Utoljára Kína hajtott végre hasonló küldetést 2013-ban. Ha sikerül, Izrael lesz a negyedik ország az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Kína után, amely eljut a Holdra. A Beresit, vagyis magyarul Genezis nevű, kerek holdjárónak négy lába van, másfél méter magas és 585 kiló súlyú, melynek kétharmada az üzemanyag.

A magánadományozók, főként amerikai zsidó multimilliomosok segítségével megépített űreszköz az időkapszula mellett a Hold mágnesességét mérő készülékeket is szállít majd.

MTI

Környezetbarát műanyag Izraelből

Hínárból készülő lebomló műanyagot fejlesztenek a Tel-Avivi Egyetem kutatói olyan eljárással, amelyhez nincs szükség mezőgazdasági terület vagy friss víz használatára, írja az MTI.

A műanyag, mely egy ipari használatra kifejlesztett polimer, a világ egyik legnagyobb szennyezőanyaga. Évszázadokba telik, mire lebomlik, így a palackok, zacskók és csomagolások az óceánokba kerülve veszélyeztetik az élővilágot és szennyezik a környezetet. Ráadásul a műanyag kőolajtermékekből készül, és az ipari folyamatok során kémiai szennyezőanyagok keletkeznek melléktermékként. A műanyagvész részleges megoldása a bioműanyag, amely biopolimerekből áll ugyanúgy, ahogy a növények vagy a baktériumok, nem igényel kőolajat és gyorsan lebomlik.

A bioműanyag problémáját az adja, hogy a biopolimerek előállításához növényeket vagy baktériumokat kell tenyészteni olyan folyamat során, amely növények esetében termőföldet és friss vizet, baktériumok esetében friss vizet igényel. Ezért problémás a bioműanyagra való átállás az olyan vízben szegény országok számára, mint Izrael.

Izraeli kutatóknak tengervízben élő organizmusokból sikerült biopolimereket létrehozni. A kutatás nyersanyagát többsejtű tengeri alga adta, amely egysejtű archeákkal, ősbaktériumokkal táplálkozik. Ez a baktérium nagyon sós vízben él és biopolimereket állít elő.

A szakértők jelenleg az eljárás pontosításán dolgoznak, hogy megtalálják a különböző tulajdonságokkal bíró műanyagok előállításához legmegfelelőbb baktériumokat és algákat.

Közelít a 9 millióhoz a lakosság száma

A Jewish Agency közzétette hivatalos év végi alijaadatait, eszerint 2018-ban több mint 29.600 bevándorló érkezett Izraelbe a világ minden tájáról, öt százalékkal több, mint az előző évben.

A legtöbben, mintegy 10.500 fő, Oroszországból érkeztek, ami 45%-os növekedés 2017-hez viszonyítva. Ukrajnából 6500 fő alijázott, ami viszont 9 százalékos csökkenést mutat.

A Nefesh B'Nefesh adataival összehangolt információk alapján összesen 3550 személy érkezett Észak-Amerikából (Amerikai Egyesült Államok és Kanada), ami hasonló a tavalyi értékhez.

25 százalékkal csökkent a Franciaországból alijázók száma, idén összesen 2660 fő érkezett. 4 százalékkal csökkent a Brazíliából (660 fő) és az Egyesült Királyságból (több mint 330 fő) betelepülők száma. Argentínából több mint 330 új bevándorló érkezett, ami tavalyhoz képest 17 százalékos növekedést jelent, míg a Dél-Afrikából érkező több mint 320 fő 2 százalékos emelkedést.

„Nagy örömömre szolgál a bevándorlók számának növekedése”, mondta a szervezet elnöke, *Jichák Hercog*. „Minden zsidó, aki Izraelbe jön és otthont teremt itt, a zsidó nép csodálatos mozaikjának egy újabb darabját teszi helyére történelmi hazájában.”

A Jewish Agency megjegyezte, hogy ezek az adatok a 2018. november végéig feljegyzett hivatalos statisztikákat tartalmazzák, valamint a részleges decemberi adatok mellett becsléseket a hónap hátralévő napjaiban várható bevándorlók számára vonatkozóan.

Az izraeli Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a népesség a 2019-es év kapujában 8.972.000 fő, 174 ezerrel több, mint egy évvel korábban.

Ebből 6.668.000 (74,3%) zsidó, 1.878.000 arab (20,9%) és 426.000 (4,8%) egyéb kategóriába esik.

2018-ban a lakosság 174 ezerrel, vagyis 2%-kal nőtt, ami megfelel az izraeli társadalom elmúlt évtizedben mért átlagos növekedési rátájának.

A teljes népességnövekedés 81%-a természetes növekedés eredménye, míg 19%-a a pozitív nettó migrációé.

Idén 185.000 kisbaba született, 74,4% zsidó anyától, 22,8% arab anyától, és csupán 2,8% egyéb kategóriába sorolandó anyától.

A halálesetek száma 45.000 volt.

12.000 hosszabb ideig külföldön tartózkodó állampolgár tért haza, míg 7000 vándorolt ki.

ujkelet.live

Meghalt a varsói gettólázadás utolsó túlélője

Kilencvennégy éves korában elhunyt Jeruzsálemben Simcha Rotem, a varsói gettólázadás utolsó túlélője – jelentették izraeli hírforrások.

A gettólázadás 1943. április 19-én tört ki, amiért a nácik megindították a gettó felszámolását, hogy annak teljes lakosságát koncentrációs táborokba szállítsák.

Rotem a Zsidó Harci Szervezet (ZOB) nevű ellenállási mozgalom tagja volt, a lázadás idején a szervezet fő futáraként küzdött a nácik ellen. A dpa német hírügynökség írása szerint egyfajta közvetítői szerepet játszott a gettó és Varsó nem zsidó részei között.

Jürgen Stroop SS-tábornok, a gettó felszámolásának felelőse az ellenállásra reagálva elrendelte a terület leégetését: épületet épület után gyújtottak fel a nácik. A felkelés során több ezer zsidó halt meg, sokan bennégtek a házakban vagy megfulladtak a füstben.

A felkelés május 16-áig tartott, és az alig felfegyverzett, utánpótlást nélkülöző ellenállás teljes felszámolásával végződött. A varsói gettófelkelés az első tömeges megmozdulás volt a náci megszállás ellen Európában.

Rotemnek sikerült megszöknie a városból, de folytatta a harcát a zsidó ellenállás berkein belül, segítette a lengyel fővárosban bujkáló zsidókat, és részt vett az 1944-es varsói felkelésben is.

Reuven Rivlin izraeli elnök és *Benjámin Netanjahu* izraeli kormányfő egyaránt tisztelettel adózott Rotemnek, a miniszterelnök a Twitteren azt írta, hogy a veterán „nácik ellen harcolt, zsidókat mentett... hősies történetét pedig számos izraelinek továbbadta”.

Az úgynevezett jom hásoát, a pusztítás gyásznapját a zsidó naptár szerinti niszán hó 27-én, a varsói gettólázadás kitörésének napján tartják meg Izraelben és szerte a világon. Az izraeli kormány 1951-ben hozott döntése értelmében minden évben ilyenkor emlékeznek meg a második világháború hatmillió zsidó áldozatáról.

MTI

UGRÁS AZ ÉLETBE

Beszélhetünk-e szerencséről a vészkorszakban?

Örülünk a mázlinknak, ha a végállomáson leadják a buszon hagyott telefonunkat, ha remek tételt húzunk a rettegve várt szigorlaton, vagy nyerünk a lottón. De nem találkoztam olyan túlélővel, aki mosolyogva emlékezett meg arról, a nyilasoknak már nem volt idejük visszamenni érte a gettóba, hogy visszajött Auschwitzból, a munkaszolgálatból. Szeretteik elpusztításának mély gyásza legyűrte a derűt. Vannak azonban, igaz, nem sokan, akik azzal a tudattal folytathatták az életüket, és erre jogosan voltak büszkék, hogy nem várták tétlenül a sors förtelmes döntéseit. Bátraké a szerencse! Történetünk két szereplője az volt!

Léber András és Kecskeméti Tamás, a két túlélő fiai a gyilkosságok helyszínén

1944 szilveszterét már a körbezárt Budapesten köszönthették a megszállók és a szövetséges nyilasok. Az utóbbiak közül néhányan különösen kedves mulatságra készülve, előző nap délután behatoltak a Nagyatádi Szabó utca 43. számú pápai védettségű (!) házba, és az ötvenévesnél fiatalabbakat, mintegy hatvan férfit, átkísérték az Andrássy út 47. alatti nyilasházba. Rövid idézet az 1971-es kihallgatási jegyzőkönyvből, K. A. vallomása:

A pincébe zártak bennünket, állva vártuk a további sorsunkat. Este hét óra körül egyenként hívtak ki bennünket a folyosó végén lévő helyiségbe, ahol elvették értéktárgyainkat, továbbá alsóruhára vetkőztettek minket, majd ismét a pincébe zártak. Később némelyeket kihívtak a folyosóra, és a többiek szeme láttára kegyetlenül megkínozták. B. T. szinte szórakozva bánt az áldozataival, barátságos hangon arra kérte őket, hogy énekeljenek vagy szavaljanak valamit, és miután befejezték, azt mondta, kérjenek egy hungarista pofont, majd miután az áldozat ezt mondta, agyba-főbe verték. Este 8-1/2 9-ig kínoztak bennünket, majd kettesével cukorspárgával egymáshoz kötöztek L. Gy.-val.

Az éjfélhez közeledve az utcára tereltek bennünket, nemsokára elindultunk a Duna-part felé. Az Operánál egy lövedék csapódott elénk, megálltunk. B. beszédet tartott, többek között ezt mondta: Jönnek már a testvéreitek, de ti ezt már nem fogjátok megélni!

A Lánchíd déli feljárójához érve, arccal a folyó felé sorakoztatták fel a didergő halálra ítélteket, K. A. és L. Gy. a sor közepére kerültek. És itt kezdődik a hihetetlen, a nagy szerencsék sokaságát hozó eseménysorozat.

Amikor K. A. meghallotta az első lövéseket, magával rántotta társát a zajló folyóba, ahol a vállig érő víz elegendő volt, hogy ne zúzzák össze magukat a kövezeten, de nem olyan sok, hogy eltakarja a néhány méterre lévő csatorna kifolyónyílását. Sikerült bejutniuk, miközben folyt a mészárlás, társaik hullái, förtelmes zaj kíséretében, előttük zuhantak a mélybe, látták, a még élőkre addig lőnek a partról, amíg el nem merülnek. Búvóhelyük a rakpart víz fölé nyúló szegélye miatt nem volt látható, a gyilkosok azt hihették, már régen halottak.

Idővel megszűnt a zaj, hallották az elégedett társaság távozását. Az átnedvesedett spárgát a kövekkel, a fogaikkal sikerült eltávolítani, viszont tudták, ha itt maradnak, a fagyhalál vár rájuk. De hogyan juthatnak fel az emeletnyi partra? Sokáig lehetetlen úszni a jeges vízben. Nemsokára egy beomlott részhez értek, ahol a remek fizikumú K. A. fel tudott mászni, egy síndarabbal visszaérkezve segíteni tudott társának. Ott álltak dideregve a halálosan veszélyes környezetben, de valamerre el kellett indulniuk, és a szerencse nem hagyta el őket. Jogosan gondolták, mindennek vége, amikor az Erzsébet tér közelében feltűnt egy katonai járőr. A nyilasokat gyűlölő, tisztességes magyarok voltak. *A parancsnokukhoz, egy hadnagyhoz kísértek bennünket, az egyik ház pincéjében lévő óvóhelyre. Egy napig itt tartottak bennünket, nagyon emberségesen bántak velünk, ruhát és enni adtak. Társamat maguknál tartották, engem átkísértek a gettóba, ott értem meg a felszabadulást.*

*

Léber Gyula Kolozsváron született 1907-ben, nyolcgyermekes családban. 1943-tól volt munkaszolgálatos, súlyos sebesülése után kórházba került, végül a nyilasház pincéjébe. Senkije sem maradt életben, másodszor is megnősült, negyvennyolcban született fiuk, András. Tehetséges ékszerész volt, amit igazán csak Izraelben tudott kamatoztatni, ahová 1977-ben sikerült emigrálnia. 1988-ban hunyt el.

Kecskeméti Andor 1911-ben született. Textiltechnikusként Újpesten dolgozott, komoly futballpályafutását térdsérülés törte meg. A munkaszolgálatos frontszolgálatot megúszta, mert a textilgyárban nagy szükség volt rá. Családjának sok tagját elveszítette, bátyja, György megmenekült, sokáig az Új Élet főszerkesztője volt. Andor a háború után az ország legnagyobb sportáruházának vezetője lett, de a sportéletben is aktív maradt, részt vett az ötvenes-hatvanas évek magyar futballjának szervezésében. 1998-ban halt meg.

Kecskeméti Károly

Fájdalomdíjat kapnak a Kindertransport tagjai

Németország beleegyezett, hogy egyszeri, jelképes, 2500 eurós fájdalomdíjat fizet az 1938–40-es Kindertransport még élő tagjainak, jelentette be az MTI híradása szerint a berlini kormány és a holokauszttúlélők kártérítéséről vele régóta tárgyaló szervezet.

A Kindertransport tagjai azok a – főleg zsidó – gyerekek voltak, akiket zsidó szervezetek 1938 és 1940 között kimenekítettek az európai kontinensről Nagy-Britanniába. Az 1938. novemberi németországi zsidóellenes pogromok, a Kristályéjszaka hatására a brit kormány belegyezett, hogy menekültként befogad meghatározatlan számú zsidó gyermeket a náci Németországból és az általa magához csatolt európai országokból. Németországi zsidó szervezetek ezért megtervezték a gyerekek kimenekítését a kontinensről.

Az első gyermekcsoport 1938. december 2-án érkezett meg az angliai Harwichba. Németországból az utolsó csoport a második világháború első napján, 1939. szeptember 1-jén indult el. A kontinensről az utolsó csoport Hollandiából 1940. május 14-én kelt útra, amikor a holland hadsereg kapitulált a náciknak.

Összesen mintegy 10 ezer gyereket sikerült kimenekíteni Németországból, Ausztriából, Csehszlovákiából és Lengyelországból, és közülük mintegy 7500 volt zsidó a washingtoni Holokauszt Emlékmúzeum adatai szerint. A gyerekeknek körülbelül a felét nevelőszülőknél helyezték el, másokat szállodákban, iskolákban vagy farmokon. Közülük sokan maradtak Nagy-Britanniában, mások az Egyesült Államokban, Izraelben, Kanadában, Ausztráliában vagy egyéb országokban telepedtek le.

A Kindertransport emlékműve a berlini Friedrichstrasse vasútállomás előtt

A Kindertransport tagjai közül csak mintegy ezer élhet már, nagyjából felük Nagy-Britanniában – közölte *Greg Schneider*, a német kormánnyal kártérítésekről tárgyaló, New York-i központú szervezet, a Németországgal Szembeni Zsidó Anyagi Követelések Konferenciája (Claims Conference) képviselője. A 2500 eurós egyszeri fájdalomdíj „szenvedéseik szimbolikus elismerése” – jelentette ki Schneider.

Ezek a ma már legalább nyolcvanegynéhány éves emberek életük legmeghatározóbb eseményeként tekintenek vissza kimenekítésükre, amely – legtöbbjük esetében – egyúttal azt jelentette, hogy örökre búcsút mondtak szüleiknek, hozzátartozóiknak. Csaknem mindegyikük szüleit – akik hazájukban maradtak – koncentrációs táborban pusztították el a holokauszt idején – mondta Schneider az AP amerikai hírügynökségnek.

Egyesek az 1950-es években már kaptak kisebb összegeket fájdalomdíjul, de ez nem akadálya annak, hogy most is megkapják a 2500 eurót – közölte a Claims Conference. Németország 1952 óta összesen több mint 80 milliárd dollárt (70 milliárd euró) fizetett ki a nácik általi üldöztetés áldozatainak.

75 éve lőtték magyar nyilasok a Dunába Richter Gedeont

Bächer Iván írásával (NOL, 2013. 01. 26.) emlékezünk a gyógyszerész-gyártulajdonosra

Kalmopyrin

A parton öten álltak, a hatodik leült a vasbakra, és fáradtan támaszkodott a puskájára. Ő törte meg a csendet:

– Megfájdult a fejem, b...a meg. Már megint.

A többiek csak némán cigarettázva nézték a jégtáblákkal borított, fodrozó vizet. Aztán egyikőjük, egy tizedes nekiállt, kezdte összeszedni a rakpart szegélyén sorakozó néhány sapkát, kalapot. A cipőket, a kabátokat, sőt a felsőruházatot, nadrágot, szoknyát már az Andrássy úton begyűjtötték.

– Azokat hadd nézzem át én előbb – mordult az, aki ült. – Tudja, hogy a szegény öregem kalapos volt.

– Nézzed, Kovács – vonta meg vállát a tizedes.

– Csak ne fájna úgy a fejem...

– Pedig még egy úsztatást megcsinálunk ma este. Vissza kell menni a másik adagért.

A Katona József utca 21.-ből ugyanis előző napon, december 30-án délelőtt 11-kor százharminc lakót szedtek össze és tereltek át az Andrássy út 60.-ba. Miután kirabolták őket, és jó néhányukat alaposan meg is kínozták, másnap gyalog indultak el a Duna-part felé. Útközben úgy döntöttek, hogy mivel csak nyolcan voltak, két részletben végzik el a munkát, és a Zrínyi utca sarkán elfelezték a menetet. Amíg az első adaggal végeztek, a másik felére két bajtárs vigyázott.

– Mutasd azt a tökfedőt – vett kezébe egy elegáns puhakalapot Kovács a parton –, ez azé a magas öregúré volt, ugye. A tizedes megvonta vállát, a géppisztolyával babrált.

– Mintha azt hallottam volna, valami drogista vagy pirulagyáros vagy mi volt a zsidaja... Szépen elköszönt a feleségétől. Nem is nyavalyogtak – morfondírozott Kovács, majd hozzátette: Szívós volt az öreg. Háromszor kellett beletrafálnom, mire végül becsobbant.

– Most majd utánaküldjük az öregasszonyt is. Legyen együtt a család. Na, gyerünk!

Kovács szórakozottan silabizálta a kalap bélésébe aranyfonállal hímzett monogramot: R. G.

– Gyerünk már, mert felrúglak – förmedt rá a tizedes.

– Adjon már valaki valamit, szétreped a fejem.

– Nesze – vett ki egy fiolát zsebéből a tizedes, és egy szem gyógyszert hullajtott Kovács tenyerébe.

– Mi ez? – kérdezte Kovács.

– Kalmopyrin. Mindig tartok magamnál, tudom, hogy nem bírjátok a zsidóvért.

A Zrínyi utca sarkára visszatérve kellemetlen meglepetés várta őket. A minden lében kanál Wallenberg összeszedett egy teherautónyi német katonát, s azok a két hátramaradt bajtársra szegezték géppisztolyaikat némán, miközben a Katona utcaiak gyorsan szétszéledtek.

– Nem baj – morogta a tizedes vaskos bajsza alól –, majd holnap behozzuk a lemaradást.

– Ezek a németek mindig akadékoskodnak – dohogott Kovács is –, nem értem, miért ütik bele az orrukat. Ez a mi dolgunk, magyaroké.

– Elmúlt a főfájásod, Kovács?

– El. Ez a Kalmopyrin jól ki lett találva.

Másnap behozták a lemaradást valóban. S harmad- és negyednap is, hisz volt még egy jó hét a fölszabadulásig.

Kovács László 1945 őszétől a demokratikus rendőrség állományában szolgálta hazáját tovább. Mivel fegyelmezett, megbízható munkaerőnek bizonyult – az év utolsó napjaitól a Magyar Kommunista Párt tagja is lett –, a ranglétrán gyorsan haladt föl. 1951-ben az Államvédelmi Hatóság vette volna át őt, de előtte még – ahogy ma mondanák – teljes körű átvilágításon kellett keresztülesnie. Kovácsnak balszerencséje volt: a Hatóság két munkatársa is összeakadt vele Újlipótvárosban annak idején, és öt évvel később mindkettő fölismerte őt. Kovács rendőr százados akkor már hithű kommunista volt. A tárgyaláson nyugodt arccal mondta el az utolsó szó jogán, hogy nem tagadja bűneit, és őszintén megbánta azokat.

Mentségül csak annyit hozna föl, hogy őt egy koldusszegény alföldi kalapos nevelte fel. Gyermekkorában fázott és éhezett. Ő a Klebelsberg emelte tanyasi iskolában, a templomban, a kastélyban, a tanítótól, a paptól, a gróftól, az intézőtől, a jegyzőtől, a csendőrtől mindig csak azt hallotta, tanulta, hogy nyomorúságáért a zsidók, a mocskos, magyarokon élősködő zsidók tehetnek. Ő, a félárva, nincstelen, meztéllábas gyerek, hogyne hitt volna a nálánál százszor tanultabb, módosabb, kikupáltabb nadrágosoknak.

Kovács tizenöt évet kapott, de csak négy évet ült, az ötvenhatos forradalom természetesen kiszabadította őt is. Azonnal elhagyta az országot, a Német Szövetségi Köztársaság egyik takaros kisvárosában telepedett le, ahol jól menő kalapüzletet nyitott. Boldogan élt gyönyörű családja körében. Csak egy okozott neki gondot: gyakorta tört rá a migrén. Sem az Aszpirin, sem más szer nem segített; főfájását csakis a Kalmopyrin bírta mulasztani. Ahhoz pedig hozzájutni sokáig bajos volt. Szerencsére a hetvenes évektől mind sűrűbben járt haza, Magyarországra, és akkor egy egész kistáskányi Kalmopyrinnel tért vissza mindig.

Mikor nyugdíjba vonult, fiának adta a boltot tovább. Ő persze már elsősorban baseball- és sísapkákat árult. A kalap korának arrafelé is leáldozott, hiába.

APRÓ-HIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Sar-El önkéntes programunk tovább folytatódik! Gyere velünk Izraelbe dolgozni! Csoport indul: január 27. Bővebb információ: Deutsch János, +36-20-233-8454, janos.deutsch76@freemail.hu, vagy az Izraeli Kulturális Intézetben (VI. ker., Paulay Ede u. 1.) minden kedden, 16–17 óra között.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Nyugdíjas szociális gondozó vállalna idős hölgy/úr mellett kizárólag gondozási feladatokat (sétáltatás, beszélgetés, felolvasás, vásárlás, kisebb háztartási munkák stb.), hétfőtől péntekig napi 4 órában. Referencia kérhető. Érd.: 06-30-453-1065, 06-1-210-6224.

Szociális alapítvány keres adománygyűjtői munkakörbe megbízható, intelligens nyugdíjast. Telefon: 06-1-321-3497, esti órákban.

Hírek, események röviden

– Program a Micve Klubban (II. Frankel Leó út 49. I. em. 11-es kapucsengő)! Január 29-én, kedden, 18 órától a Nyitott Baráti Kör vendégeként Gárdos Péter író-filmrendező a Hajnali láz és a legújabb, Hét mocskos nap című könyveiről beszélget az érdeklődőkkel és dedikál.

ÚJ ÉLET
a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

Keménység és szerénység: portré Golda Meirről

Volt idő, amikor azt mondták róla: ő az egyetlen igazi férfi a Kneszetben. Negyven éve halt meg Golda Meir, Izrael Állam egyik legnagyobb politikusa.

Utolsó nyilvános beszédét 1973 decemberében tartotta Washingtonban, nem sokkal a jom kippuri háború befejezése után. Az amerikai vezetők ismertették vele Anvar Szadat egyiptomi elnök azon szándékát, hogy garantálja Izrael határainak biztonságát cserébe egy tisztességes békéért és a Szuezi-csatorna megnyitásáért. Golda Meir megértette, hogy ezzel valószínűleg véget ér a hosszú háborúskodás elmélete. Sugárzó arccal jelent meg a sajtókonferencián. Szellemes volt, gyorsan visszavágott a provokatív kérdésekre. Amikor megkérdezték tőle, hogy milyen vágya nem teljesült még, azt felelte, hogy aludni szeretne – mint egy öregasszony, aki belefáradt az utazásokba, a vitákba, a dühöngésekbe.

A 75 éves, kicsit hajlott tartású, sohasem elegáns miniszterelnök asszony fáradtnak érezte magát, és átadta a hatalmat egy okos úrnak, Jichák Rabinnak, akinek azonban az ő szemében volt egy hibája: tábornok volt, az a tipikus

utód, akit ő nem szeretett volna. Sok győzelem után úgy ment el, hogy egy galambokra és héjákra kettéosztott országot hagyott maga után.

Hatvanéves harc után ment el. Egy elhanyagolt háza volt, ahol rá hasonlító öt unokája él, a fiának fiai, aki zenész, és nem érdekli a politika. Apjára hasonlít, aki árnyék volt felesége mögött. Ő külön aludt egy kis földszinti lakásban, amelyet maga tartott rendben. Testőrt sem akart, amikor kiment az utcára. Csak messziről követhette Mordechai Rahamim, az izraeli 007-es, aki 1969-ben szembeszállt a palesztin gerillákkal a zürichi repülőtéren.

Golda Meir kérlelhetetlenül kemény volt, az emberi jogok terén kegyetlen, ma már senki sem emlékszik arra, hogy milyen végtelenül szerény tudott lenni – írja róla Maurizio Clerici a Corriere della Serában.

Amikor Izrael ENSZ-képviselője volt, az amerikai külügyminisztérium egyik titkára kopogtatott az ajtaján. Egy öregasszony nyitott ajtót, egy törölgetőronggyal a kezében. Golda Meir nagykövet asszonyt keresem – mondta a titkár némileg meglepődve. Miért? – kérdezte az asszony. Egy sürgős dokumentumot kell átadnom személyesen neki. Adja csak ide, én vagyok a nagykövete – felelte Golda Meir, a háta mögé rejtve a rongyot.

Sírni csak egyszer látták, amikor 1948-ban David Ben Gurion bejelentette a független Izrael Állam létrejöttét. És a proklamáció szövegén rajta volt az ő aláírása is.

Golda Meir rosszul öregedett, nemcsak fizikumában, hanem politikai érzékenységében is. Nem értette meg, micsoda földrengést okozhat a palesztinok jogainak elutasítása. Semmiféle tárgyalásra nem volt hajlandó, pedig volt idő, amikor még el lehetett volna kerülni a tragédiát.

Fennmaradt egy fotó róla, 1910-ben készült Wisconsinban. 12 éves volt, és nagyon szép. Négyéves korától az Egyesült Államokban élt, családja Kijevből menekült el a pogromok elől. Húszéves korában elbűvölte őt Ben Gurion, aki azért járta Amerikát, hogy pénzt és önkénteseket találjon a cionizmus támogatására. E találkozás megváltoztatta az életét. Még akkor is, ha végül Morris Mayersonhoz, egy gyenge egészségű festőhöz ment feleségül, aki nem politizált, de 1921-ben követte őt Palesztinába. Két fiuk született.

A független Izrael kikiáltását követő napon Golda Meir visszament az Egyesült Államokba. Az új állam fennmaradásához 25 millió dollárra volt szükség. Ben Gurion akarta ezt a pénzt összegyűjteni, de Golda Meir ragaszkodott ahhoz, hogy ő hajtsa végre ezt a feladatot. Vitatkoztak, majd szavazásra bocsátották a kérdést. Meir győzött, és 75 millió dollárral tért vissza, 36 nap és napi három beszéd után.

Nem tetszettek neki a tábornokok, akik szerinte elözönlötték Izraelt, de a túlságosan szórakozni vágyó fiatalok sem. Az volt a véleménye, hogy a zsidó állam a pionírok országa, amelynek botrányok, vidám nőcskék, a burzsoá gazdagság mítoszai nélkül kell élnie. 1966-ban külügyminiszterként vonult vissza, de miután 1969-ben váratlanul meghalt az izraeli Munkapárt vezetője, őt választották meg, és ő lett az ország negyedik miniszterelnöke. Az ő hivatali idejére esett két olyan esemény, amely mély nyomot hagyott Izrael történetén: az 1972-es müncheni olimpián izraeli sportolók ellen elkövetett gyilkos túszejtés, majd egy évvel később a jom kippuri háború. Aztán megértette, hogy az új generáció nem tűri a történelmi vezetők kis Izraelét, az ostrom alatt tartott gettó koncepcióját, és hogy ezzel az ő világa véget ért. És akkor a nyugdíjba vonulást választotta. 1978. december 8-án halt meg nyirokmirigyrákban, amely ellen már 12 éve harcolt.

Életét több filmben, sőt színpadi műben is feleleventették. Olyan nagy színésznők személyesítették meg, mint Ann Bancroft vagy Ingrid Bergman, akinek ez volt élete utolsó szerepe, mielőtt szintén rákbetegség végzett vele 1982. április 11-én.

Göbölyös N. László/gnlszinfolt.blog.hu

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Jan. 18.	Szombat reggel Jan. 19.	Péntek este Jan. 25.	Szombat reggel Jan 26.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.00	10.00	18.00	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	17.30	9.30	17.30	9.30
Thököly út 83.	17.30	9.00	17.30	9.00
Hunyadi tér 3.	18.00	9.00	18.00	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	16.20	8.00	16.30	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	16.20	8.00	16.30	8.00
Alma u. 2.	16.30	8.45	16.30	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	15.30	7.30	15.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	17.00	9.00	17.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	16.20	9.00	16.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		9.30		9.30
Pesterzsébet (Vörösmarty u. 8.)	17.00		17.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	17.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	17.30	9.30	17.30	9.30
Debrecen (Pásti u. 4.)	16.10	8.00	16.00	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	16.10	8.00	16.20	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	16.00	8.00	16.20	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	17.30	8.30	17.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.30	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	

A zuglói körzet pénteki (17.30) és szombati (9.30) istentiszteleteit továbbra is a Scheiber-iskolában tartja (XIV. ker., Laky Adolf utca).

NAPTÁR

Január 18. péntek	Svát 12.	Gyertyagyújtás: 4.05
Január 19. szombat	Svát 13.	Szombat kimenetele: 5.16
Január 21. hétfő	Svát 15.	Tu bisvát
Január 25. péntek	Svát 19.	Gyertyagyújtás: 4.16
Január 26. szombat	Svát 20.	Szombat kimenetele: 5.25

A Goldmark Kórus koncertje az Adventista Egyház Újbudai Gyülekezetében

A keresztény–zsidó párbeszéd keretében hangversenyt tartott az ORZSE Goldmark Kórusa az Adventista Egyház Újbudai Gyülekezetében. A szervezők az összejövetel címének a 147. zsoltárból vett idézet első sorait adták: Alleluja! Áldjátok az Örökkévalót, mert jó neki énekelni!

Az előadást az Adventista Teológiai Főiskola professzora, *Tokics Imre* nyitotta meg, és szólt közösségük és a zsidóság közös gyökereiről. Ezt követően *Szécsi József* ismertette a Keresztény–Zsidó Társaság szerepét, feladatait és működését.

A beszédek után a Goldmark Kórus nyitóéneke hangzott fel, mely az est címére rímelt: Hol zeng a dal, ne félj, míg zeng a dal, remélj! A zengő szív vidul, és ránk mosolyog az Úr!

A kórus számtalanszor énekelt különböző adventista gyülekezetekben, de ebben az újbudai közösségben első alkalommal jelentünk meg. Az esemény szervezői olyan szeretettel fogadtak bennünket, hogy ez előadásunkra is hatott, és énekeink oldott légkörben, szívből szálltak a hallgatóság felé.

Műsorunk összeállításakor ügyeltünk arra, hogy a 150 közös zsoltárunkból minél több hangozzék fel: a 23. zsoltár (kórusunk tagja, az Erkel-díjas *Király László* zeneszerző feldolgozásában), a 116. zsoltár (a 19. században élt német L. Lewandowski kántor-komponista szerzeménye) és a 93. zsoltár (az orosz kántor, Dunajevszkij műve).

Imáinkból ízelítőt adtunk Gottschall Jakab Ahávász ajlom kezdetű kórusművével, melynek szólórészeit *Cser Erzsébet* szólaltatta meg nagy átéléssel. A többi műben *Fekete László*, a Dohány utcai zsinagóga főkántora énekelte a szólórészeket, aki kántorszólókat is előadott. Tolmácsolásában felhangoztak jiddis dalok, majd Zavel Kwartin V'ál j'dé ávdecho kezdetű műve, mely ros hásánái részlet az Örökkévaló egyetlen voltának kinyilatkoztatásával. A közönség különösen nagy tapssal jutalmazta, és a műsor után is sok gratulációt kapott főkántorunk.

A kórus is bemutatta jiddis és chászid népzenénk egy-egy gyöngyszemét, és egy szerelemről szóló kedves ivrit dal is felcsendült. Énekünket a békét kívánó Szim sólajm kezdetű imával zártuk.

Búcsúgondolatként Ádám Emil 133. zsoltárra írt kompozícióját adtuk elő: Mily szép és mily jó, ha testvérek együtt ülnek!

A közönség állva tapsolt, és velünk énekelte: Sálom áléchem.

Ádám Mária kórusvezető

Ki ismeri Tevjét, a tejesembert?

Tevje története a *Hegedűs a háztetőn* című musicalnek köszönhetően vált világhírűvé, és az 1971-es Oscar-díjas film óta számtalan további feldolgozást élt meg a legkülönbözőbb művészeti ágakban. 2019 áprilisában például a Theater Basel Balettegyüttesének előadásában láthatjuk a legendás művet Budapesten, ám addig is nézzük, honnan indult és hová jutott el Tevje, a tejesember!

Marc Chagall: The Fiddler (1912)

Fotó: Lucian Hunziker

Sólem Aléchem és családja

Forrás: forward.com

1. Az eredeti: Sólem Aléchem Tóbiás, a tejesember című regénye

Sólem Aléchem zsidó vallású orosz író volt, akinek a 19. század végén, a 20. század elején született írásait ma is sokan ismerik, legnépszerűbb könyve mégis az 1894-ben megjelent *Tóbiás, a tejesember* lett. Az eredeti történet szerint a Kijev környékén élő tejesember hét lány boldog apja, és bár állandóan utoléri a balszerencse, mégsem veszíti el a reményt. Azt követően, hogy a 60-as évektől kezdve *Hegedűs a háztetőn* címmel számtalan feldolgozás született belőle, a jiddis irodalom egyik legismertebb könyvévé vált.

2. Tevje először a Broadway színpadán

A Jerry Bock zenéjével készült darabot *Hegedűs a háztetőn (Fiddler on the Roof)* címmel elsőként 1964 szeptemberében állították színpadra a New York-i Broadwayn. A darab kilenc Tony-díjat kapott, és közel tíz éven át tartotta a leghosszabb ideig futó Broadway-musical rekordját – egészen addig, amíg a *Grease* meg nem előzte.

3. A Hegedűs a háztetőn a filmvásznon: Oscar-díj és világhír

A nagy sikerű musicalből Norman Jewison rendezett látványos, egész estés zenés filmet Topol, az izraeli színész főszereplésével. Az 1971-ben bemutatott filmnek köszönhetően az egész világon megismerhették Tevje történetét. A díjeső sem maradhatott el: az 1972-es Oscar-díjátadón a *Hegedűs a háztetőn* három kategóriában is tarolt. Oswald Morris a legjobb operatőr, John Williams a legjobb filmzene, Gordon K. McCallum pedig a legjobb hang Oscar-díját vihette haza.

4. If I Were A Rich Man

Az 1964-ben bemutatott musical egyik legnépszerűbb száma a *Ha én gazdag lennék (If I Were A Rich Man)* című betétdal lett, amelyben a főszereplő, Tevje az álmairól énekel. A szám címét Sólem Aléchem 1902-es, *Ha én Rothschild lennék* című írása inspirálta, amelyben a gazdagságot a Rothschild családdal azonosítja.

A sokak által ismert és dúdolt dallam azóta számtalan verzióban született újra. Csak hogy a legextrémebb feldolgozásokat említsük: felsejlik például a Massive Attack *Daydreaming* című számában, de Gwen Stefani és Eve 2004-es *Rich Girl* című dala is az emblematikus refrénre épül.

Jelenet az 1964-es Broadway-musicalből

5. Chagalltól származik a Hegedűs a háztetőn cím?

Ha Tevje markát annyi rubel ütötte volna, ahányszor összekötötték a *Hegedűs a háztetőn* címet Marc Chagall francia festővel, gazdag ember lenne. Chagall 1912-ben festett hegedűse és a musical címe közti párhuzamokat számtalan helyen előszeretettel hangsúlyozzák, a párhuzam eredete sokak szerint mégis megkérdőjelezhető.

6. Az első magyar színpadi feldolgozás

Magyarországon 1973-ban mutatták be a musicalt a Fővárosi Operettszínházban. A darabot Bessenyei Ferenc színpadi játéka tette felejthetetlenné: különösen népszerű volt előadásában a *Ha én gazdag lennék* című betétdal. 1986-ban még egy nagylemezt is kiadtak a magyar előadás zenéjéből.

A *Hegedűs a háztetőn* azóta visszatérő sikerprodukció a magyar színpadokon: Tevje jelmezét olyan kivételes színészegyéniségek öltötték magukra, mint Gregor József, Huszti Péter, Kulka János, Haumann Péter, Hegedűs D. Géza és Reviczky Gábor, vagy legutóbb, 2017-ben, Alföldi Róbert rendezésében Stohl András.

7. A Bázeli Színház Balettegyüttese lenyűgöző táncmozdulatokban meséli el Tevje történetét

Sólem Aléchem regényének motívumai és az autentikus klezmert játszó svájci együttes, a Kolsimcha zenéje fonódik össze a 2015 őszén bemutatott balettelőadásban. A keleteurópai zsidóság életét magával ragadóan, mozgásművészeti és vizuális technikákkal megjelenítő darabot a közönség és a kritika is kitörő lelkesedéssel fogadta. A darab koreográfusa, a brit Richard Wherlock 2001 óta vezeti a Bázeli Színház Balettegyüttesét, korábban igazgatta a Luzerni Színház Balettegyüttesét és művészeti vezetőként a Komische Oper Berlin balettkarát. Az előadás a Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében 2019. április 10-én az Erkel Színházban látható.

btfblog.hu

Patkányok

ÖNINTERJÚ

– Ez most szidalom, vagy a rágcsálókról akar értekezni rabbi úr?

– Ez egyenes idézet attól a Prohászka Ottokártól, aki így nevezte a zsidókat!

– Na és? Hol van már a hírhedt pap?

– Nos, az ő szobrát állítaná vissza a kereszténydemokrata(!) képviselő!

– Ezét az antiszemitáét?

– Igen! De azt mondta a képviselő, hogy „mai értelemben nem az”! Amikor patkányozott, „más volt a légkör”.

– Igaza van! Tényleg más volt a légkör! A leendő deportálók, tömeggyilkosok az ő műveiből meríthették ideológiájukat: a patkányokat irtani kell!

– És akkor most visszaállítanák a szobrát, mivel kormányunk sokat tesz azért, hogy Budapest városképe hasonlítson azokra az időkre!

– Milyen időkre?

– Hát úgy a 40-es évek városképére!

– Jaj, jaj, rabbi úr! Csak nehogy a gettót is odasorolják, merthogy az is hozzátartozott Pest belvárosához!

– Reméljük, azt nem! Bár többször elhangzott igencsak magas helyről, hogy minden körülmények között megvédenek bennünket!

– Hogy jön ez a gettóhoz?

– Hát csak úgy, és megint csak idézem az illetékest: nem állíthatunk mindenki mellé egy rendőrt! De ha mondjuk mindannyian egy körzetben lakoznánk, amit a nagyobb biztonság kedvéért elkerítenének valamivel, könnyebb lenne megvédeni bennünket!

– Csak nem új gettóra gondol rabbi úr?

– Persze hogy nem! De hát a városkép kedvéért csak úgy, stilizáltan…

– Ez nagyon morbidul hangzik, rabbi úr!

– Igen! Meg a Prohászka-ügy! Meg a Nagy Imre-szobor esete! Meg a Szakály-vélemény! Meg a ... bocs, lapzárta van!

Kardos Péter